

ресурс] / В. В. Прохорова, О. А. Подолянчук. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66324.doc.htm. – Назва титулу з екрана.

11. Саюн А. О. Проблеми законодавчо-нормативного регулювання аудиторської діяльності [Електронний ресурс] / О. А. Саюн. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/.../11saopzr.pdf. – Назва титулу з екрана.

МАРЧУК М. П.,
ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.951:351.82

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМООВЛЕННЯ

Розкривається коло питань, які стосуються адміністративної відповідальності та проблемних аспектів її застосування за порушення законодавства про телебачення й радіомовлення. Зокрема, визначається місце адміністративної відповідальності серед інших видів відповідальності, які можуть застосовуватись у цій сфері, аналізуються причини застосування адміністративних санкцій до телерадіомовників, наводяться пропозиції щодо можливого варіанта класифікації адміністративних порушень у цій сфері.

Ключові слова: телебачення, радіомовлення, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, адміністративні санкції, класифікація адміністративних правопорушень у сфері телебачення і радіомовлення.

Раскрывается круг вопросов, касающихся административной ответственности и проблемных аспектов ее применения за нарушение законодательства о телевидении и радиовещании. В частности, определяется место административной ответственности среди других видов ответственности, которые могут применяться в этой сфере, анализируются причины применения административных санкций к телерадиовещателям, приводятся предложения относительно возможного варианта классификации административных нарушений в этой сфере.

Ключевые слова: телевидение, радиовещание, административное правонарушение, административная ответственность, административные санкции, классификация административных правонарушений в сфере телевидения и радиовещания.

The article reveals a range of issues relating to administrative liability and problematic aspects of its application for the law on television and radio. In particular, the place of administrative responsibility, among other types of liability that can be used in the field, analyzes the reasons the application of administrative sanctions to broadcasters, suggestions on possible alternative classification of administrative violations in the field.

Key words: television, radio, misdemeanor, administrative responsibility, administrative sanctions, the classification of administrative violations in the field of television and radio.

Вступ. З огляду на численні зміни, які відбуваються в телерадіомовній сфері (збільшення кількості телерадіоорганізацій, програм та каналів, технологічне переозброєння, розширення нормативної бази тощо), очевидно те, що для України вкрай актуальним стає

вироблення концептуальних пропозицій щодо зміни основних підходів до регулювання діяльності у сфері телерадіомовлення, а також розвитку нових механізмів правового регулювання як доступу до цього ринку, так і безпосередньо самої діяльності мовників.

Однак для ефективного впливу на діяльність таких ЗМІ, як телебачення і радіомовлення, в першу чергу, необхідно створити умови, за яких забезпечуватиметься належний рівень відповідальності за порушення законодавства, що регулює відносини між різними суб'єктами в цій сфері й розробити пропозиції щодо узгодження існуючих заходів покарання із заподіяною шкодою внаслідок протиправного діяння.

Комплексного дослідження адміністративної відповідальності за порушення законодавства про телебачення й радіомовлення в правовій науці не проводилось. Проте окремі питання, пов'язані із застосуванням відповідальності у цій сфері вивчали А. А. Дубініна, Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. О. Зельніченко, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, С. В. Сорокіна та ін. Отримані цими вченими напрацювання використовуватимуться нами для загальної характеристики адміністративної відповідальності.

Постановка завдання. Мета статті – з'ясування сутності адміністративної відповідальності за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення як фактора, що забезпечує стабільність та ефективність функціонування відповідних засобів масової інформації. Крім того, зважаючи на різноманітність можливих правопорушень у цій сфері, нами ставиться завдання здійснити їхню класифікацію, провести аналіз із доцільності застосування окремих статей кодексу України про адміністративні правопорушення, які передбачають відповідальність за недотримання законодавства про телерадіомовлення, й у разі виявлення невідповідностей санкції скоєному порушенню, запропонувати власні пропозиції щодо уточнення законодавчо закріплених норм.

Результати дослідження. У сфері телебачення й радіомовлення особливо гостро ставиться проблема визначення специфіки юридичної відповідальності, застосування її окремих видів, установлення меж та розроблення можливих напрямків удосконалення.

Це, передусім, пов'язано з великою кількістю контрольних суб'єктів та норм, які регулюють відповідні відносини, їхньою розпорошеністю по нормативно-правових актах не тільки різної юридичної сили, але й різних галузей законодавства. Зокрема, Закон України «Про телебачення і радіомовлення» передбачає норму, згідно з якою міру відповідальності та відповідні санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлює суд. Однак Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення може застосовувати до телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги такі заходи: 1) оголошення попередження; 2) стягнення штрафу; 3) подання до суду справи про анулювання ліцензії. Відповідно до ч. 10 ст. 72 цього ж закону розміри штрафів встановлюються Національною радою за погодженням із Кабінетом Міністрів України відповідно до вимог законодавства [1]. Конкретизація описаних заходів та методики їх застосування згаданими публічними органами міститься не тільки в Законі України «Про телебачення і радіомовлення», але й в інших нормативних актах, які регулюють відносини, що належать до різних галузей права. Саме тому виділяють такі види відповідальності за порушення законодавства у сфері телебачення й радіомовлення: адміністративну, цивільно-правову, кримінальну. Ці види відповідальності можуть застосовуватись як самостійно, так і в комплексі до одного суб'єкта.

У сфері телебачення й радіомовлення найпоширеніша адміністративно-правова відповідальність.

Вона виникає внаслідок порушення суб'єктом норм адміністративного права (адміністративні правопорушення) в телерадіомовній сфері. Визначення даного правопорушення має певне закріплення в законодавстві, але водночас потребує ґрунтовнішого дослідження в частині визначення його ознак та кваліфікаційного складу щодо сфери мас-медіа [2, с. 130].

На думку В. В. Копейчикова, під адміністративною відповідальністю слід розуміти покладення на порушників загальнообов'язкових правил, чинних в управлінні та в інших сферах, адміністративних стягнень, котрі тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового

чи морального характеру [3, с. 174]. Цієї ж позиції дотримуються Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. [4, с. 170].

Адміністративні стягнення за порушення законодавства, спрямованого на регулювання сфери телебачення й радіомовлення, накладаються у формі та розмірах, установлених нормативним актом, який передбачає відповідальність за вчинене правопорушення відповідності до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Правилами накладення адміністративного стягнення передбачається, що:

1) за вчинений проступок накладається стягнення тільки того виду, який встановлено в санкції відповідної статті Кодексу України про адміністративні правопорушення. Наприклад, не можна застосовувати адміністративний арешт за порушення Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, тому що це стягнення санкцією ст.148-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення не передбачено;

2) стягнення накладається в точно визначених законодавством межах. Це означає, що існує заборона до застосування стягнення нижче нижньої межі, передбаченої санкцією відповідної статті, або навпаки, перевищення максимальної межі. Якщо наявне порушення ст. 148² Кодексу України про адміністративні правопорушення (порушення порядку та умов надання послуг зв'язку в мережах загального користування), то адміністративним стягненням є штраф у розмірі від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, і саме в цих межах його необхідно застосовувати;

3) додаткові стягнення накладаються лише у разі передбачення їх у законі (за адміністративні правопорушення у сфері телебачення й радіомовлення передбачено одне додаткове стягнення, що міститься в ст.146 Кодексу України про адміністративні правопорушення);

4) при накладанні адміністративного стягнення слід дотримуватись вимог щодо підвідомчості справ, строків давності, наявності складу проступку тощо [5; 6].

Серед основних причин застосування санкцій до телерадіомовників у разі недотримання ними вимог законодавства передбачено такі: недотримання технічних правил трансляції (застосовується штраф), несплата ліцензійного збору у визначені терміни (пеня або анулювання ліцензії); несплата або несвоєчасна сплата щомісячного збору за використання радіочастотного ресурсу (пеня, анулювання ліцензії); відсутність передбаченого ліцензією мовлення протягом 1 року (анулювання ліцензії); недотримання вимог щодо заснування телерадіоорганізації, обмеження частки власності іноземних фізичних та юридичних осіб в акціонерному чи статутному фонді телерадіоорганізації (анулювання ліцензії) [7, с. 261–262].

Ураховуючи різноманітність застосовуваних до правопорушників санкцій та їхню спрямованість, пропонуємо хоча б базову класифікацію адміністративних порушень у цій сфері, поділяючи їх на такі:

1) порушення технічних умов та регламентів використання радіочастотного ресурсу, обладнання, призначеного для трансляції програм;

2) порушення вимог законодавчих та нормативних актів, пов'язаних із діяльністю мовника, оператора зв'язку чи провайдера програмної послуги (порушення права на інформацію, порушення законодавства про рекламу, антимонопольного законодавства, норм кодексу законів про працю тощо);

3) порушення ліцензійних умов та платежів, ліцензійних кваліфікаційних вимог (недотримання ліцензійних умов та умов ліцензій, недотримання ліцензійних вимог щодо дитячого мовлення, несплата за ліцензію на використання радіочастотного ресурсу, несплата за ліцензію на мовлення та періодичних платежів (зборів) за використання радіочастотного ресурсу; несплата за дозвіл на використання радіочастотного обладнання та платежів (зборів) за використання радіочастотного обладнання, порушення норм соціального контенту телевізійних і радіопередач тощо).

У першій запропонованій нами групі необхідно виділити порушення, передбачене ст. 146 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв будь-якого виду і призначення, а так само користування радіочастотним ресурсом України без належного дозволу чи ліцензії або з порушенням правил, які регулюють користування радіочастотним

ресурсом України [5]. Це порушення належить до сфери телерадіомовлення, якщо воно вчиняється теле- чи радіоорганізаціями.

Однак слід зазначити, що в Кодексі не уточнюється, до яких суб'єктів має застосовуватись ця норма: лише до загальних користувачів радіочастотного ресурсу (до них належать теле- та радіоорганізації), які не внесені до переліку, визначеного ч. 2 ст. 5 Закону України «Про радіочастотний ресурс України», чи й для спеціальних. Відповідно до згаданого акта, спеціальними користувачами радіочастотного ресурсу є: підрозділи та організації Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства з надзвичайних ситуацій України та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони, Державного департаменту з питань виконання покарань, Державної податкової адміністрації України (у частині застосування радіоелектронних засобів податковою міліцією), якщо їхня діяльність пов'язана з використанням радіоелектронних засобів виключно для виконання функціональних обов'язків і за умови їх фінансування виключно за рахунок Державного бюджету України, а також Міністерства транспорту України в частині застосування радіоелектронних засобів об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху України та забезпечення польотів [8].

Таким чином, навіть якщо законодавець мав намір установити в Кодексі України про адміністративні правопорушення відповідальність ще й для спеціальних користувачів, то варто було б це зробити, закріпивши відповідну норму в окремій статті.

Крім того, на нашу думку, норма, за якою встановлюється відповідальність за таке порушення, має бути більш чіткою, й не давати можливості застосовувати за таке порушення штраф у розмірі відповідно до найнижчої межі (двадцять неоподатковуваних мінімумів).

Тому пропонуємо викласти ч. 1 ст. 146 Кодексу України про адміністративні правопорушення у такій редакції:

«Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв будь-якого виду і призначення, а так само користування радіочастотним ресурсом України суб'єктами, які відповідно до ст. 5 Закону України «Про радіочастотний ресурс» є загальними користувачами радіочастотного ресурсу без належного дозволу чи ліцензії або з порушенням правил, які регулюють користування радіочастотним ресурсом України, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв або без такої й на посадових осіб та громадян – суб'єктів господарської діяльності – в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначених засобів і пристроїв або без такої».

Розглянуті порушення, хоч і мають технічний характер, проте впливають на можливість забезпечення доступу на ринок мовлення і як наслідок впливають на забезпечення ЗМІ потреб населення.

Саме з окремими правами населення пов'язана друга група адміністративних правопорушень. Зокрема, сюди зараховується порушення, передбачене ч. 2 ст. 148² Кодексу України про адміністративні правопорушення: відмова оператора зв'язку надати споживачеві вичерпну інформацію про зміст, якість та порядок надання телекомунікаційних послуг, що ним надаються та/або отримані споживачем протягом останніх шести місяців, а також порушення встановленого законом строку оприлюднення тарифів, які встановлюються операторами телекомунікацій самостійно [5]. Тобто порушується право особи на інформацію.

Це право закріплюється ще й Правилами надання та отримання телекомунікаційних послуг, які надають споживачеві під час замовлення та (або) отримання телекомунікаційних послуг (наприклад, кабельного телебачення) право на безоплатне отримання від оператора, провайдера вичерпної інформації про зміст, якість, вартість та порядок надання телекомунікаційних послуг [9], порушення якого й становить об'єктивну сторону першого правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 148² (порушення порядку та умов надання послуг зв'язку) [5]. Відповідно до цих самих правил оператор і провайдер зобов'язуються оприлюднювати в засобах масової інформації або доводити письмово до відома споживачів

тарифи на телекомунікаційні послуги, що встановлюються ним самостійно, не пізніше ніж за сім календарних днів до їх запровадження [9]. На жаль, цієї норми досить часто не дотримуються, особливо в частині відмови оператора зв'язку щодо надання споживачеві вичерпної інформації про зміст, якість та порядок надання телекомунікаційних послуг. На нашу думку, це пов'язано з відсутністю чітко прописаної процедури звернення до провайдера програмної послуги, що призводить до порушення прав споживачів. Саме тому пропонуємо закріпити в Правилах надання й отримання телекомунікаційних послуг процедуру звернення споживача до провайдера, з яким у нього укладено договір про надання послуг. У такій процедурі необхідно закріпити перелік інформації, яка може бути отримана споживачем, строки її отримання та відповідальність за невчасне надання затребуваних відомостей.

Одними з наймасовіших порушень, які належать до другої групи, є порушення законодавства про рекламу.

Відповідно до ч. 1 ст. 27 Закону України «Про рекламу» особи, винні у порушенні законодавства про рекламу, несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом. Норми, якими встановлено її розмір, містяться у ст. 27 згаданого закону [10].

Водночас у Кодексі України про адміністративні правопорушення не передбачено відповідальності за перевищення встановлених законодавством обсягів реклами на радіо чи телебаченні. Натомість ст. 156³ цього ж акта, передбачає відповідальність за порушення встановлених законодавством вимог щодо заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів [5]. Однак телерадіокомпанії досить часто обходять норми цієї статті шляхом розміщення прихованої реклами (наприклад, розміщеної у популярному серіалі). Це саме стосується й загального обсягу рекламної продукції на теле- та радіоканалах, яка досить часто міститься в фільмах та передачах і до загального обсягу її тривалість не включається [11, с. 83]. Унаслідок цього результати перевірок досить часто не фіксують порушень законодавства про рекламу, тому необхідно проведення повторних заходів.

Підтвердженням цього факту можна вважати дані моніторингу загальнонаціональних телекомпаній про дотримання вимог ч. 1, 2, 4, 5 ст. 13 Закону України «Про рекламу», проведеного у січні 2011 р. Ознак порушень щодо частки реклами протягом доби/години в ефірі цих компаній не зафіксовано. В ефірі трьох телекомпаній зафіксовано ознаку порушення ч. 5 ст. 13 Закону України «Про рекламу» стосовно переривання фільмів.

За результатами повторного моніторингу ефіру загальнонаціональних телеканалів, здійсненого у травні 2011 р., було встановлено ознаки порушення ч. 5 ст. 13 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» у частині переривання трансляції фільмів в ефірі двох телеканалів.

Загалом протягом 2011 р. Національна рада під час розгляду матеріалів планових та позапланових перевірок оголосила попередження за порушення вимог чинного законодавства, зокрема й за порушення рекламного законодавства, 8 телерадіокомпаніям. Ще 10 телерадіокомпаніям було вказано на необхідність приведення своєї діяльності у відповідність до вимог чинного законодавства [12, с. 41].

В результаті проведених тематичних моніторингових загальнонаціональних телерадіоорганізацій стосовно дотримання вимог рекламного законодавства України у дотриманні параметрів рекламної квоти, мови реклами, спонсорської інформації, телеторгівлі, порядку переривання фільмів та передач на рекламу та інше, ідентифікації реклами, трансляції прихованої та недобросовісної реклами, порядку трансляції реклами лікарських засобів виявлено порушення рекламного законодавства в діяльності більшості загальнонаціональних телеканалів [12, с. 41–42].

Такі дані свідчать про досить складну ситуацію, пов'язану зі свавіллям окремих телерадіомовників щодо розміщення реклами в ефірі своїх каналів. Для покращання становища, на нашу думку, необхідно:

1) в Кодексі України про адміністративні правопорушення розмістити статтю в якій би передбачався штраф для керівників телерадіоорганізацій за перевищення добових та погодинних обсягів реклами на радіо й телебаченні в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за кожні п'ять відсотків понад встановлений відсотковий коефіцієнт;

2) в цьому ж акті встановити штраф для керівників теле- та радіоорганізацій за використання в своїх ефірах прихованої реклами, в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за кожну вставку.

Також слід зазначити, що часто порушуються ліцензійні умови (третя група порушень). Суспільне призначення ліцензування проявляється у тому, що під час проведення конкурсного відбору між заявниками на отримання ліцензії Національна рада враховує: інтереси телеглядачів та радіослухачів; необхідність захисту загальнонаціональних інтересів, поширення культурних цінностей; необхідність більш повного висвітлення позицій різних соціальних груп в теле- і радіопрограмах; відповідність умов, зазначених у заяві про видачу ліцензії, конкурсним умовам; відповідність технічних можливостей і творчого потенціалу в організації телерадіомовлення заявленим характеристикам, зобов'язанням телерадіоорганізацій щодо ведення соціального мовлення; попереднє користування каналом мовлення [1]. Таким чином, якщо порушуються ліцензійні умови, то це може призвести до порушення прав і потреб населення, передбачених Законом України «Про телебачення і радіомовлення». Крім того, ліцензування є одним зі способів наповнення Державного бюджету.

Серед ліцензійних умов виокремлюються умови ліцензій на мовлення та умови ліцензій на використання радіочастотного ресурсу. Предметом регуляторного впливу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення є порушення законодавчих умов та умов ліцензій на мовлення [7, с. 261]. Застосовуючи санкції, вона керується не лише ст. 146 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також і ст. 22 та 23 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [1; 13].

Під час перевірок упродовж 2011 р. зафіксовано ознаки порушень чинного законодавства та умов ліцензій у роботі 240 телерадіоорганізацій і провайдерів програмної послуги. За результатами розгляду матеріалів перевірок на засіданні Національної ради 110 телерадіоорганізаціям і провайдерам програмної послуги оголошено попередження, щодо шести компаній направлено звернення до суду про анулювання ліцензій. У зв'язку з відсутністю мовлення впродовж року з дня видачі ліцензії анульовано ліцензії на мовлення двом телерадіокомпаніям [12, с. 33].

Необхідно зазначити, що кількість можливих порушень законодавства про телебачення й радіомовлення, за які передбачається адміністративна відповідальність, надзвичайно велика. Такі неправомірні дії тісно пов'язані з іншими правопорушеннями в інформаційній сфері. Саме тому правознавці досить часто висловлюють пропозиції щодо варіантів законодавчо систематизувати статті, в яких передбачаються відповідні проступки, а також санкції за їх учинення. Зауважимо, що Кодекс Російської Федерації про адміністративні правопорушення від 20 грудня 2001 р., містить главу 13 «Адміністративні правопорушення у галузі зв'язку та інформації» [14]. Та навіть у цій главі не передбачено всіх можливих проступків. Виходячи з цього, А. Благодатний, зазначає, що законодавцю слід об'єднати всі зазначені правопорушення в одному розділі, подібно до того, як це зроблено в Кодексі Російської Федерації про адміністративні правопорушення [15, с. 123–124]. Ми підтримуємо таку позицію і вважаємо, що проведення відповідної систематизації значно спростить розгляд адміністративних справ.

Висновки. Загалом особливості відповідальності за порушення в сфері телебачення і радіомовлення характеризуються: 1) великою кількістю нормативних актів, якими вона встановлюється; 2) застосуванням різних видів відповідальності, які не є ізольованими; 3) найчастіше застосовується адміністративна відповідальність; 4) застосування санкцій здійснюється судом, а окремих – Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення; 5) доцільно також унесення запропонованих нами змін, що допоможе орієнтуватися в цій низці розглянутих нормативних актів; 6) необхідна поступова систематизація норм, які передбачають санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення.

Список використаних джерел:

1. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 10. – Ст. 43.

2. Римарчук Г. С. Адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності / Г. С. Римарчук // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. Серія: «Право та державне управління». – 2012. – № 6. – С. 130–134.
3. Копейчиков В. В. Правознавство : підручник / Копейчиков В. В. ; за ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 749 с.
4. Адміністративне право України : підруч. [для юрид. вузів і ф-тів] / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гарашук та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2000. – 520 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
6. Леонідова О. О. Порядок накладення адміністративних стягнень за вчинення правопорушень у сфері телекомунікацій [Електронний ресурс] / О. О. Леонідова // Актуальні проблеми державного управління. – 2009. – № 1 (35). – Режим доступу до журналу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-1/doc/5/10.pdf>.
7. Чубик Л. П. Теоретико-методичні основи обґрунтування розміру штрафів за порушення ліцензійних умов у сфері телерадіомовлення / Л. П. Чубик // Теоретичні та практичні питання економіки. – 2012. – Вип. 27. – Т. 1. – С. 260–271.
8. Про радіочастотний ресурс : Закон України від 1 червня 2000 р. № 1770-III // Відомості Верховної Ради України – 2000. – № 36. – Ст. 298.
9. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 295 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 29. – Ст. 1074.
10. Про рекламу : Закон України від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
11. Грицюта Н. М. Прихована реклама як маніпулятивна технологія ХХ ст.: етичний аспект / Н. М. Грицюта // Держава та регіони. – 2010. – № 3. – С. 81–87.
12. Звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2011 рік / Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. – К., 2011. – 57 с.
13. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1 червня 2000 р. № 1775-III // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 36. – Ст. 299.
14. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г. № 195-ФЗ // Собрание законодательства РФ. – 2002. – № 1 (ч. 1). – Ст. 1.
15. Благодатний А. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері / Андрій Благодатний // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 123–126.

